

ENW'R PWYLLGOR CRAFFU	Pwyllgor Craffu Cymunedau
DYDDIAD Y CYFARFOD	23 Medi 2021
TEITL	Newid Hinsawdd
AWDUR	Dafydd Wyn Williams, Pennaeth Amgylchedd
AELOD CABINET	Y Cyng. Dyfrig Siencyn, Arweinydd
PWRPAS	Diweddariad ar yr hyn mae'r Cyngor yn ei wneud ar hyn o bryd i ymateb i'r heriau newid hinsawdd a chamau eraill sydd yn ymarferol i'r Cyngor weithredu arnynt i'r dyfodol.

1. CEFNDIR

- 1.1 Rydym oll yn ymwybodol bod newid yn yr hinsawdd yn cael effeithiau pellgyrhaeddol ar yr amgylchedd o'n cwmpas.
- 1.2 Cyhoeddodd y Cyngor argyfwng hinsawdd yn eu cyfarfod ar 7fed o Fawrth 2019, gan ymrwymo i gymryd camau pendant i leihau ein cyfraniad at y materion hynny sy'n achosi newid hinsawdd a diogelu'n cymunedau o'i effeithiau.
- 1.3 Mewn adroddiad i'r Cyngor ym mis Rhagfyr 2019, diweddarwyd yr Aelodau bod y Cabinet wedi sefydlu tasglu i ystyried beth ymhellach sydd angen ei wneud er mwyn cyflawni hynny ac mai'r bwriad oedd i sefydlu Cynllun Gweithredu Newid Hinsawdd y Cyngor cyn diwedd y flwyddyn ariannol 19/20.

2. DIWEDDARIAD

- 2.1 Yn anffodus, bu i argyfwng Covid-19 dorri ar draws y gwaith a oedd yn mynd rhagddo i lunio Cynllun Gweithredu Newid Hinsawdd. Er hyn mae'n bwysig nodi bod y gwaith perthnasol rydym yn ei wneud fel cyngor wedi parhau er gwaetha'r argyfwng.
- 2.2 Wrth i adrannau fynd ati i ail afael yn y gwaith er mwyn ystyried beth y gellid ei ymgorffori mewn unrhyw gynllun o'r fath, fe adnabuwyd yr angen am gydlynnydd ar gyfer y prosiect ac fe wnaed argymhelliad i ofyn i'r Cabinet gymeradwyo cyllid unwaith ac am byth er mwyn ariannu rheolwr rhaglen am gyfnod o 12 mis. Cymeradwyodd y Cabinet y cyllid hwn yn ei gyfarfod ym mis Ionawr 2021. Yn yr un cyfarfod, penderfynwyd sefydlu Bwrdd Newid Hinsawdd i lywio'r gwaith hefyd.
- 2.3 Cychwynnodd Rheolwr Rhaglen Newid Hinsawdd yn y rôl gydlynol hon yng Ngorffennaf 2021. Ers hynny, mae'r rheolwr wedi ailymgynnull y Bwrdd Newid Hinsawdd ac wedi dechrau ar y gwaith o fapio holl weithgareddau perthnasol y cyngor er mwyn tynnu'r cynllun gweithredu at ei gilydd ac adnabod unrhyw fylchau sydd angen eu cyfarch.
- 2.4 Bwriedir i gynllun drafft fod mewn lle yn y misoedd nesaf, a'r bwriad yw iddo fod yn sail i weithdy aelodau a fydd wedyn yn arwain at fabwysiadu Cynllun Gweithredu i'r dyfodol.
- 2.5 Dylid nodi mai'r bwriad ar hyn o bryd yw i lunio Cynllun Gweithredu ar gyfer Cyngor Gwynedd. Mae hyn yn golygu y bydd y cynllun yn cyfarch effeithiau'r cyngor fel corff ar newid hinsawdd, yn ogystal ag unrhyw ddyletswyddau uniongyrchol a statudol sydd gennym.

2.6 Pwysleisir nad yw'r oediad yn y gwaith o ddod â'r cynllun gweithredu ynghyd yn golygu bod ein gwaith fel cyngor i ymateb i heriau newid hinsawdd wedi'i oedi. Mae'r cyngor wedi bod yn cyflawni ei waith fel yr arfer, a dyma rai enghreifftiau o'r gwaith hwnnw:

- Edrych ar sut mae lleihau allyriadau carbon y cyngor ymhellach gan gynnwys gweithio ar Gynllun Rheoli Carbon newydd ar gyfer ein adeiladau, gweithio ar Strategaeth Fflyd newydd (gan weld canran uchel o Fflyd y Cyngor yn trosi i ddefnyddio tanwydd gwyrdd) a chwblhau'r prosiect i newid lampau stryd i LED.
- Datblygu'r maes gwastraff ac ailgylchu ymhellach fel bod modd lleihau'r hyn gaiff ei anfon i'w drin, gyda phwyslais ar yr economi gylchol, cyfleon i ailgylchu ar y stryd a chodi cyfranogiad y gwasanaeth casglu bwyd – oll gyda'r nod o ddod yn sir ddi-wastraff erbyn 2050.
- Edrych ar gyfleon i aildefnyddio deunyddiau ffyrdd wrth drwsio ein ffyrdd er mwyn lleihau swm y deunydd newydd a brynir a faint a waredir i'w dirlenwi.
- Lleihau ac addasu ein harferion torri gwellt mewn rhai mannau er mwyn hybu tyfiant a bioamrywiaeth. Rydym hefyd yn edrych ar ffyrdd i leihau ein defnydd o chwynladdwyr cemegol lle'n bosib.
- Ymateb i ddigwyddiadau o lifogydd mewndirol drwy weithredu fel y Brif Awdurdod Llifogydd Lleol. Defnyddir yr wybodaeth o ddigwyddiadau llifogydd mewn tai (ar y cyd â gwybodaeth a gesglir gan bartneriaid perthnasol megis Cyfoeth Naturiol Cymru) i sefydlu dealltwriaeth o'r mannau sydd wrth risg ac rydym wedi bod yn symud tuag at model fwy dalgylchol o ddelio â llifogydd er mwyn sicrhau nad yw delio â'r broblem mewn un man yn creu sgil effeithiau negyddol ymhellach lawr y dalgylch.
- Ymateb i ddigwyddiadau o lifogydd arfordirol a chydweithio yn rhanbarthol i weithredu'r Cynllun Rheoli Traethlin. Mae'r gwaith yma'n cynnwys cydweithio a chefnogi cymunedau lle bo angen. Rydym hefyd wrthi'n gweithio ar Strategaeth Llifogydd Lleol.
- Gweithredu ein Cynllun Dyletswydd Bioamrywiaeth sy'n ei gwneud yn ofynnol i'r cyngor ystyried effaith eu penderfyniadau ar fioamrywiaeth. Mae hyn yn cynnwys ymgynghori ar geisiadau cynllunio.
- Cyfrannu at y waith Partneriaeth Natur Gwynedd i ddatblygu Cynllun Adfer Natur Gwynedd a phrosiectau cymunedol sy'n gwella'r amgylchedd a bioamrywiaeth yn lleol.
- Gweithio ar strategaeth gweithredu Clwy'r Onnen i ystyried effaith y clwyf ar ein cynefinoedd a'n hamgylchedd ac ystyried modd o gadw'r carbon wedi'i storio yn y coed.
- Cydweithio'n drawsadrannol er mwyn ystyried sut ellir defnyddio natur i gefnogi gwaith mewn meysydd eraill megis llifogydd neu gwastraff.

3. CAMAU ERAILL SYDD YN YMARFEROL I'R CYNGOR EDRYCH ARNYNT I'R DYFODOL

3.1 Fel rhan o lunio'r Cynllun Gweithredu, byddwn yn edrych ar sut y gallem leihau allyriadau carbon ymhellach gan ystyried y targed sydd wedi'i osod gan Llywodraeth Cymru i'r sector gyhoeddus fod yn garbon niwtral erbyn 2030.

3.2 Mae Cynllun Dyletswydd Bioamrywiaeth yn ofyniad statudol ar y Cyngor a mae angen iddo gael mwy o flaenoriaeth gan ei fod yn allweddol i'r ymateb newid hinsawdd. Byddwn yn edrych ar sut allwn ni wella ar y modd mae'r cyngor yn cyflawni ei ddyletswydd bioamrywiaeth ac unrhyw gamau pellach fedrwn ni fel cyngor ei gymryd i gynyddu'r dylanwad positif a gawn ar fioamrywiaeth y sir.

- 3.3 Yn ogystal, byddwn yn ymgorffori'r Strategaeth Llifogydd Lleol a fydd yn cael ei baratoi gan Adran YGC ac yn ystyried sut orau i gyfathrebu ac ymgysylltu gyda'n cymunedau fel rhan o'r gwaith hwnnw.
- 3.4 Byddwn hefyd yn ymgorffori'r Strategaeth Fflyd, y Strategaeth Gwastraff newydd ac yn ystyried pa gamau pellach allwn ni eu cynnig i hyrwyddo'r economi gylchol a hybu ailddefnyddio.
- 3.5 Yn dilyn rhoi cynllun mewn lle ar gyfer y cyngor ei hun, bydd yn briodol i ni edrych ar sut mae modd lleihau effeithiau Gwynedd fel sir ar yr amgylchedd ac ar newid hinsawdd drwy ystyried sut allwn ni addysgu, cefnogi a dylanwadu'n cymunedau i chwarae rôl yn y dasg hollbwysig hon.
- 3.6 Er bod cynnwys yr adroddiad uchod yn rhoi syniad o'r math o feysydd y byddem yn edrych arnynt, nid oes modd dweud yn bendant ar hyn o bryd pa newidiadau fydd y cyngor yn eu rhoi ar waith. Mae llawer o waith dal i'w wneud er mwyn deall yn lle gallem gael yr ardrawiad mwyaf a lle felly i flaenoriaethu ein buddsoddiad. Fodd bynnag, gallem ddiweddarau'r pwyllgor unwaith eto wrth i'r gwaith ddatblygu.